

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
Факультет цивільного захисту
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ»

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
циклу професійної вибіркової підготовки
за першим (бакалаврським) рівнем
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою
соціально-гуманітарних дисциплін
на 2024–2025 навчальний рік
Протокол від
«01» липня 2024 року № 1

Силабус розроблено відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Психологія віктимної поведінки»

2024 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація

Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психологія віктимної поведінки» є оволодіння категоріальним апаратом психології віктимної поведінки; ознайомлення з методологією головних шкіл та підходів до трактування причин виникнення віктимної поведінки; формування ґрунтовних знань щодо особливостей профілактики і корекції віктимної поведінки.

Знання, отримані під час вивчення дисципліни «Психологія віктимної поведінки» спрямовані на формування навичок використання методів психологічної діагностики особистості з віктимною поведінкою; надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою, зокрема – у процесі консультування.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Кришталь Аліна Олександрівна, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету цивільного захисту, кандидат педагогічних наук, доцент
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, викладацька кафедри суспільних наук. Робочий номер телефону –
E-mail	kryshtal_alina@chipb.org.in
Наукові інтереси	Технології навчання, психологія поведінки
Професійні здібності	Організаційні та комунікативні якості; навички навчання та викладання; навички організації освітнього процесу та наукової діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Кандидат педагогічних наук, спеціальність, 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». Доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно із затвердженим розкладом. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті інституту (<https://chipb.dsns.gov.ua/ua/Osvitnya-diyalnist.html>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру згідно з розкладом з 14.00 до 15.00 у кабінеті № 245. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: сформувати достатній рівень знань та умінь

щодо сутності віктимної поведінки, її видів, виникнення та динаміки основних форм віктимної поведінки, психологічних чинників та психологічних особливостей корекції віктимної поведінки особистості, а також сприяння розвитку відповідних умінь та навичок.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>	
Рік підготовки	3-й	3-й
Семестр	5-й	5-й
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	3	3
кількість модулів	1	1
загальна кількість годин	90	90
Розподіл часу за навчальним планом:		
лекції (годин)	20	6
семінарські, практичні (годин)	24	-
самостійна робота (годин)	46	82
Форма підсумкового контролю	залік	залік

Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальна психологія, педагогіка і педагогічна психологія, патологічна та клінічна психологія, соціальна та політична психологія.

Постреквізити: екстремальна та кризова психологія, психологічне консультування фахівців ризиконебезпечних професій, психологія здоров'я та психосоматика, переддипломна практика, виконання та захист кваліфікаційної роботи.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР 1
Надавати кваліфіковану психологічну допомогу (індивідуальну, групову) особистості у кризовому стані для активізації ресурсів життєстійкості.	ФР 23

– формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	Абревіатура
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.	СК 3
Здатність надавати домедичну допомогу постраждалим в умовах надзвичайних ситуацій та використовувати практичні методи і прийоми збереження психологічного та соматичного здоров'я.	ФК 5

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. «ПСИХОЛОГІЯ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ»

Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості.

Поняття про віктимологію. Відхилення поведінки від соціальних і моральних норм. Віктимна поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А.Адлер. Е.Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А.Маслоу). Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви. Сутність індивідуальної і групової (масової) віктимності.

Література: [Осн.: 1, 3-5, 7, 12. Дод.: 2-5, 11, 16-18].

Тема 2. Захисні механізми особистості.

Поняття захисних механізмів психіки. Заперечення. Витіснення. Проекція. Інтелектуалізація. Раціоналізація. Сублимація. Регресія. Реактивні формування.

Література: [Осн.: 3, 5, 11, 14. Дод.: 1, 6, 9-13, 16].

Тема 3. Детермінанти віктимної поведінки особистості.

Поняття детермінації віктимної поведінки. Механізм індивідуальної віктимної поведінки та його елементи. Рівні (класифікація) детермінант віктимної поведінки.

Література: [Осн.: 3, 6-8, 10, 15. Дод.: 1, 6, 9-13, 16, 18].

Тема 4. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості.

Дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови формування віктимної поведінки. Вікові особливості становлення особистості

підлітка і їх вплив на формування віктимної поведінки. Гендерні особливості віктимної поведінки особистості та їх чинники. Психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування віктимної поведінки підлітків. Міжособистісна залежність як прояв віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1-3, 5, 7, 10, 12. Дод.: 2, 5, 6, 11, 15-19].

Тема 5. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.

Сутність поняття «жертва злочину» та його різновиди. Характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни. Рекомендації щодо психологічної допомоги (самопоміги) особам, які стали жертвою злочину.

Література: [Осн.: 1, 2, 4, 5, 7, 11, 12, 15. Дод.: 5, 9, 11, 13, 15, 17].

Тема 6. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту.

Поняття «синдром жертви» в рамках психолого-віктимологічних знань. Сутність поняття «внутрішньо переміщена особа». Передумови виникнення синдрому жертви в умовах вимушеного переселення на території України. Соціально-психологічна характеристика життєдільності внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту. Навчена безпорадність, що впливає на формування синдрому жертви у внутрішньо переміщених осіб.

Література: [Осн.: 3-5, 7, 11. Дод.: 5, 10, 11, 14, 17].

Тема 7. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою.

Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо. Стадії діагностики: попередня стадія, стадія уточнення, заключна стадія. Методи психологічної діагностики віктимної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.

Література: [Осн.: 1, 2, 3, 6, 7, 9, 13. Дод.: 2, 4, 9, 11, 15, 18].

Тема 8. Профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану.

Зміст, функції і етапи профілактики віктимної поведінки особистості. Створення передумов попередження відхилень у поведінці шляхом пропаганду здорового образу життя, формування сприятливого соціально-психологічного клімату у мікросоціальному оточенні особистості, створення можливостей для самореалізації особистості в суспільстві тощо в умовах воєнного стану. Основні напрями, види та принципи профілактики віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1, 2, 5, 12, 14. Дод.: 5, 9, 12, 13, 16].

Тема 9. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного

стану.

Напрями психологічної допомоги особистості: психологічна превенція (попередження, профілактика) і психологічна інтервенція (подолання, корекція, реабілітація). Психодіагностика як допоміжний засіб надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з віктимною поведінкою. Особливості роботи «телефону довіри» як анонімного консультування особистості, схильної до віктимної поведінки. Форми психологічної корекції віктимної поведінки особистості. Методи психокорекції віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1, 2, 4-6, 12, 14. Дод.: 5, 9, 11, 13, 15].

Тема 10. Самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану.

Психолого-педагогічні основи самовдосконалення. Методи самовиховання особистості. Формування самооцінки особистості. Самоактуалізація і самоосвіта. Самомоніторинг особистості.

Література: [Осн.: 2, 3, 10, 13, 14, 16. Дод.: 4, 8, 11, 13, 16].

Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	поточний контроль
МОДУЛЬ 1 «Психологія віктимної поведінки»					
Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 2. Захисні механізми особистості	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 3. Детермінанти віктимної поведінки особистості	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості	10	2	2	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.	10	2	2	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 6. Синдром жертви у	10	2	2	6	опитування, письмові завдання,

внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту					індивідуальна робота
Тема 7. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 8. Профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 9. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 10. Самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Підсумкова модульна робота	2	-	2	-	-
Залік	2	-	2	-	-
Разом за модуль 1	90	20	22	46	2

Назви змістових модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	поточний контроль
МОДУЛЬ 1 «Психологія віктимної поведінки»					
Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості	10	2	-	8	індивідуальна робота
Тема 2. Захисні механізми особистості	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 3. Детермінанти віктимної поведінки особистості	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 4. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості	9	-	-	9	індивідуальна робота
Тема 5. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.	10	2	-	8	індивідуальна робота
Тема 6. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту	9	-	-	9	індивідуальна робота
Тема 7. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою	8	-	-	8	індивідуальна робота

Тема 8. Профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 9. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 10. Самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану	10	2	-	8	індивідуальна робота
Залік	2	-	2	-	-
Разом за модуль 1	90	6	2	82	-

Теми практичних занять співпадають з назвами відповідних тем, зазначених у програмі навчальної дисципліни.

Теми лабораторних занять – не передбачено навчальним планом.

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань (самостійна робота)

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час практичних занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань (самостійної роботи) здобувачів викладені у методичних вказівках для самостійного вивчення дисципліни «Психологія віктимної поведінки».

1. Які ви знаєте норми оцінки поведінки особистості?
2. Поясніть, у чому проявляється віктимна поведінка особистості. Наведіть приклади.
3. Укажіть види девіантної поведінки та дайте їх стислий аналіз.
4. Поясніть, чому суїцид відносять до проявів девіантної поведінки особистості. Які ще прояви аутодеструктивної поведінки особистості ви можете назвати?
5. Якими є рівні прояву віктимної поведінки особистості?
6. Обґрунтуйте, чому віктимну поведінку особистості можна трактувати як девіантну.
7. В чому полягає пізнавальна функція віктимології?
8. Які ви знаєте види та типи поведінки жертви?
9. Укажіть основні теоретичних підходів до пояснення феномена психологічної жертви.
10. Поясніть, у чому проявляється віктимність особистості. Наведіть приклади.
11. Які можна виокремити види віктимогенних ситуацій?
12. Як називається процес накопичення і реалізації зовні властивої особистості віктимності?

13. Проведіть психологічний аналіз віктимної диспозиції поведінки.
14. Розкрийте етапи розвитку віктимної поведінки.
15. Складіть таблицю «Порівняння поняття нормальна, аномальна, девіантна та віктимна поведінка особистості».
16. Здійсніть психологічний аналіз сутності понять: «віктимність», «віктимізація», «віктимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка».
17. Підготуйте доповіді на тему «Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки».
18. Наведіть приклади сприяючої та провокуючої віктимної поведінки.
19. Визначіть аспекти дослідження віктимної поведінки.
20. У чому полягає відхилення поведінки від соціальних і моральних норм.
21. Розкрийте значення поняття «віктимна поведінка» як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А.Адлер. Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу).
22. Висвітліть теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
23. Підготуйтеся до дискусії на тему: «Підлітковий вік, як група ризику в контексті віктимної поведінки (труднощі перехідного періоду; граничність і невизначеність становища підлітка; суперечності, зумовлені перебудовою механізмів соціального контролю)».
24. Складіть блок-схеми на тему: «Особистісні розлади, які властиві віктимній поведінці підлітків».
25. Наведіть аргументи до тези: «Прояви віктимної поведінки особистості мають також гендерні особливості».
26. Охарактеризуйте психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості.
27. Обговоріть (у парі, у групі) типи організації особистості підлітків, внаслідок впливу батьківсько-дитячих стосунків (шизоїдний тип організації особистості, параноїдний тип особистості, нарцистичний тип організації особистості, депресивний тип, маніакальний/гіпоманіакальний (циклотимний) тип організації, obsесивно-компульсивний тип організації особистості, істеричний тип особистості).
28. Підготуйте доповідь на тему: «Емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості крізь призму захисних механізмів».
29. Підготуйте доповідь на тему: «Міжособистісна залежність як прояв віктимної поведінки особистості».
30. Назвіть основні теоретичні підходи до пояснення чинників віктимної поведінки.
31. Укажіть соціокультурні чинники віктимної поведінки особистості.
32. Які соціально-психологічні чинники зумовлюють віктимну поведінку особистості?

33. Проаналізуйте існування феноменів популярно-неадекватного батьківського відношення, сприяючих формуванню віктимної поведінки дитини.
34. Розкрийте вікові особливості психічного стану та поведінку дітей, які дозволяють припустити здійснення насильства щодо них.
35. Проаналізуйте особливості дітей, які найчастіше стають жертвами шкільного насильства.
36. Розкрийте психологічні особливості жертв зґвалтувань.
37. Укажіть основні психологічні підструктури віктимної поведінки жертв шахрайства.
38. Проаналізуйте індивідуально-психологічні особливості жінок-жертв сімейного насильства.
39. Які існують захисні механізми психіки? Охарактеризуйте їх.
40. Підготуйте коротке повідомлення на тему: «Групи факторів, що зумовлюють віктимну поведінку особистості»
41. Підготуйте доповідь на тему: «Чинники, які детермінують віктимну поведінку особистості».
42. Назвіть і охарактеризуйте методи діагностики девіантної поведінки.
43. Назвіть і охарактеризуйте методи діагностики віктимної поведінки.
44. Назвіть і охарактеризуйте методи психологічної діагностики змісту і проявів віктимної поведінки особистості.
45. Охарактеризуйте спостереження, як метод вивчення особливостей віктимної поведінки.
46. Підготуватися до дискусії «Психологічна допомога особистості, схильній до віктимної поведінки, як комплекс соціально-психологічних заходів, що спрямовані на виявлення і виправлення умов, які сприяють проявам даної поведінки».
47. Охарактеризуйте етапи профілактично-корекційної роботи.
48. Дайте кримінально-психологічне тлумачення поняття «жертва».
49. Назвіть соціально-демографічні характеристики особи, які впливають на її віктимність.
50. Назвіть загальні психологічні характеристики віктимності особи.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни здійснюється у таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

У навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (презентації, ілюстрація, демонстрація, спостереження);
- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний;

синтетичний;індуктивний;дедуктивний.

- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;
- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи;
- науково-дослідні завдання;
- самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень (тези доповідей), індивідуальні та групові завдання.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується у Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, вирішення ситуаційних завдань, виконання проектного завдання, підготовка тез доповіді тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі модульної контрольної роботи та диференційованого заліку.

Розподіл та накопичування балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна кількість балів	
Модуль № 1	І. Поточний контроль			
	Лекції	10	0	0
	Семінари (практичні заняття)	10	3	30
	Індивідуальна робота	Т.1–10	1	10

	Модульна контрольна робота*	1	20	20
II. Підсумковий контроль				
	Залік*	1	40	40
Разом за всі види навчальної роботи модуля 1				100

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру (включно із самостійною та індивідуальною роботою);
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (зокрема, самостійно опрацьований матеріал та індивідуальні завдання) під час роботи на заняттях та набутих навичок під час виконання практичних завдань.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 3 балів):

3 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь правильна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, є посилання на додатково опрацьовані джерела.

2 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки, професійна термінологія використана правильно.

1 бал – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у відповіді допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Оцінювання **індивідуальних завдань** (самостійна робота) здійснюється на семінарських заняттях за шкалою від 0 до 1 балу.

Критерії оцінювання залежать від форми виконання завдання. Наприклад (оцінювання есе, дайджесту, реферату):

1 бал – отримують здобувачі, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

0,5 балів – отримують здобувачі, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, частково здійснили їхній аналіз, але не зробили узагальнюючих висновків.

0 балів – отримують здобувачі, які не виконали завдання або у роботі яких виявлено факти академічної не доброчесності.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і

здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двадцяти тестових завдань та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольної роботи за модулем (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів):

сума балів за правильне виконання тестового завдання складає 10 балів. «Вага» одного правильно вирішеного тестового запитання складає 1 бал:

1 бал – правильна відповідь;

0 балів – неправильна відповідь.

Сума балів за виконання ситуаційного завдання складає 10 балів. При його оцінюванні береться до уваги вміння застосовувати знання на практиці (у вигляді наведення власних прикладів), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

10 балів – питання розкрито в повному обсязі, відповідь правильна, наведено переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, наявний творчий підхід.

9-7 балів – питання розкрито повністю, але обґрунтування відповіді недостатнє, використана професійна термінологія.

6-4 балів – питання розкрито частково, допущені значні помилки при аргументації, термінологія використана з помилками.

3-1 бал – питання розкрито на рівні окремих фрагментів, аргументація відсутня.

0 балів – питання не розкрито.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі диференційованого заліку.

Кожен варіант підсумкового контролю складається з двох теоретичних питань та практичного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 40 балів):

40 балів – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив поставлених завдань;

39-30 бали – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрив зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі

питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

29-19 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

18-1 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

Перелік теоретичних питань для підготовки до заліку

1. Поняття про віктимну поведінку. Прояви віктимної поведінки особистості.
2. Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
3. Психологічний аналіз сутності понять: «віктимність», «віктимізація», «віктимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка».
4. Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки.
5. Прояви девіантної поведінки особистості у сфері найбільш значущих соціальних відносин.
6. Особливості природи та генези віктимності особистості в підлітковому віці.
7. Поняття детермінації віктимної поведінки.
8. Механізм індивідуальної віктимної поведінки та його елементи.
9. Рівні (класифікація) детермінант віктимної поведінки.
10. Шкільна дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови віктимної поведінки молодшого школяра.
11. Вікові особливості становлення особистості підлітка і їх вплив на формування віктимної поведінки.
12. Гендерні особливості віктимної поведінки особистості та їх чинники.
13. Психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості.
14. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування віктимної поведінки підлітків.
15. Емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості.
16. Міжособистісна залежність як прояв віктимної поведінки особистості.
17. Гендерні стереотипи і їх вплив на прояви віктимної поведінки особистості.
18. Визначте можливі фактори, які сприяли проявам віктимної поведінки в даній ситуації.
19. Що сприяє формуванню віктимної поведінки особистості в процесі її соціалізації?

20. Яким чином виявляються вікові особливості прояву віктимної поведінки особистості?

21. Які вам відомі хибні аперцептивні схеми, що підтримують неадаптивні та неефективні моделі поведінки дитини?

22. Проаналізуйте несприятливі умови сімейного виховання як фактора віктимної поведінки особистості.

23. Розкрийте типи організації особистості підлітків, внаслідок впливу батьківсько-дитячих стосунків.

24. Проаналізуйте особливості віктимної поведінки підлітків.

25. Розкрийте емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості.

26. Дайте аналіз міжособистісної залежності, як прояву віктимної поведінки особистості.

27. Проведіть психологічний аналіз невротичної і зрілої любові.

28. Укажіть основні симптоми подружньої залежності.

29. Які вам відомі критерії співзалежності подружніх відносин?

30. Групи факторів, що зумовлюють віктимність у поведінці особистості.

31. Соціальні фактори як несприятливі соціальні, економічні, політичні, правові умови існування суспільства.

32. Соціальні чинники віктимної поведінки.

33. Соціально-психологічні чинники віктимної поведінки.

34. Чинники виникнення віктимної поведінки особистості.

35. Індивідуально-психологічні чинники віктимної поведінки особистості.

36. Мета і стадії психологічної діагностики віктимної поведінки особистості.

37. Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо.

38. Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки дітей.

39. Захисні механізми психіки.

40. Характеристика жертви злочину.

41. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту

42. Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей віктимної поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин віктимної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників віктимної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин віктимної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).

43. Методи психологічної діагностики віктимної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.

44. Зміст, функції і етапи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.

45. Основні підходи до надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою.

46. Особливості профілактики віктимної поведінки особистості дитини.

47. Форми і методи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.

48. Рекомендації щодо психологічної допомоги (самопомоги) особам, які стали жертвою злочину.

49. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з віктимною поведінкою.

50. Прийоми і засоби самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

3. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

4. При виконанні індивідуальної та самостійної роботи здобувач зобов'язаний дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувач несе відповідальність згідно з Кодексом академічної доброчесної НУЦЗ України.

Рекомендовані джерела інформації

1. Віктимологія: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкина. Харків: Право, 2017. 308 с.

2. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за заг.ред. М. Ковалю. Львів, 2023. 307 с.

3. Голіна В.В., Головкін Б.М., Валуйська М.Ю. Віктимологія: навчальний посібник. Київ: видавництво «Право», 2017. 308 с.

4. Калязіна Т.В. Психологічні умови попередження проявів віктимності в інтелектуально обдарованих підлітків: 19.00.07 – дис. ... к.психол.н. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019.

5. Кердивар В.В., Христенко В.Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с.

6. Кримінологія: підручник / за заг.ред. В.В. Чернея ; за наук. ред. О.М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

7. Кришталь А.О. Психологія віктимної поведінки: курс лекцій. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2023. 122 с.

8. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: підручник. Київ: видавництво «Либідь», 2019. 520 с.
9. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. 54 с.
10. Примуш В.М. Загальна соціологія: навч. посібник. Київ: Професіонал, 2004. 590 с.
11. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 5. 35 с.
12. Сапольські Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас. Львів: видавництво «Наш формат», 2022. 672 с.
13. Фомич М.В. Психологія діяльності в особливих умовах: навч. посіб. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.
14. Франкл, В.Е. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Київ: КСД, 2022, 160 с.
15. Чайковська О. Психологія конфліктності молодших підлітків, схильних до девіантної поведінки: монографія. Київ: КНТ, 2019. 166 с.
16. Грищенко С.В. Самовдосконалення особистості: монографія. Чернігів, 2019. 188 с.

Додаткова література:

1. Богатирьов А. І. Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених в місцях несвободи: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 420 с.
2. Богатирьов І. Г. Кримінологія: навч. посіб. Київ: ВД Дакор. 2016. 140 с.
3. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки. Київ: МАУП, 2006. 92 с.
4. Вакуліч Т.М. Психологія віктимної поведінки. Київ: Наук. світ, 2009. 152 с.
5. Вплив соціально-економічних процесів на злочинність в Україні та у світі (за офіційними матеріалами ООН, Всесвітнього банку, статистичного органу Євросоюзу (Eurostat), Державної служби статистики України): аналітичний огляд. Київ: ДНДІ МВС України, 2018. 26 с.
6. Говорун Т.В. Гендерна психологія. Київ: Либідь, 2003.
7. Джужа А. О. Віктимологічні засади запобігання злочинам в Україні: теорія та практика: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 416 с.
8. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія. Київ: Атіка, 2009. 240 с.
9. Кримінологічна віктимологія: посібник / за заг. ред. О.М. Джужі. Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. 416 с.
10. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: навчальний посібник. Харків: Право, 2014. 513 с.

- 11.Кримінологія : навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. 565 с.
- 12.Кришталь М.А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: навчальний посібник. Черкаси: Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, 2011. 226 с.
- 13.Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посібник. Київ: Київський у-нт, 2002. 308 с.
- 14.Попередження, виявлення і подолання випадків насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми : тренінговий курс / за заг. ред. О.В. Безпалько, Т.В. Журавель. Київ: ТОВ «К.І.С.», 2010. 167 с.
- 15.Туляков В.О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2001. 37 с.
- 16.Христюк О.Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с
- 17.Amir M. Victim Precipitation Forcible Rape. *The J. of Criminal Law, Criminology a Police science*. 1967. V. 58, 4. P. 493–502.
- 18.Gasser P. Victimologic. Chur, 1965. С. 127.
- 19.Hentig H. Remarks on the interaction of Perpetrator and victim. *The Journal of criminal law and criminology*. 1941. Vol. 31.

Інформаційні ресурси:

- 1.Перша психологічна допомога. Львів: Друкарські куншти, 2015. 184 с. URL: http://persha_psychologichna_dopomoga_2015_online.pdf

Розробник:

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук, доцент

Аліна КРИШТАЛЬ